

KAUPUNGISTUMINEN

Maantiede 2. krs
Syksy 2016

Mikä on kaupunki?

- Karkeasti vain hallinnollinen termi
- Kaupunkimainen asutus / ympäristö?
  - Taajama = väh. 200 asukasta, talojen välinen etäisyys enintään 200m
  - Kaupunki = hallinnollinen alue, voi sisältää useita erillisiä taajama-alueita
- Usein kaupungissa on erotettavissa keskus -> lähiöt -> reuna-alueet (-> maaseutu)

Mikä on kaupunki?

Kuva: Mikko Kiuttu

Pudasjärvi on ollut kaupunki vuodesta 2004 lähtien. Sen asukasluku on noin 8200.

Esimerkiksi pääkaupunkiseudun tuntumassa sijaitsevalla Nurmijärvellä asuu yli 41 000 asukasta, mutta se ei ole kaupunki.

Kaupunkityyppejä

- Mikäli kehittynyt jonkin tietyn elinkeinon ympärille, voidaan nimetä
  - Teollisuuskaupunki
  - Kaivoskaupunki
  - Satamakaupunki
  - Yliopistokaupunki
  - Hallintokaupunki
  - jne

Oulu on tärkeä teollisuuskaupunki, ja sen IT-teollisuudella on 2000-luvulla ollut merkittävä globaali asema.

Kuva: Mikko Kiuttu

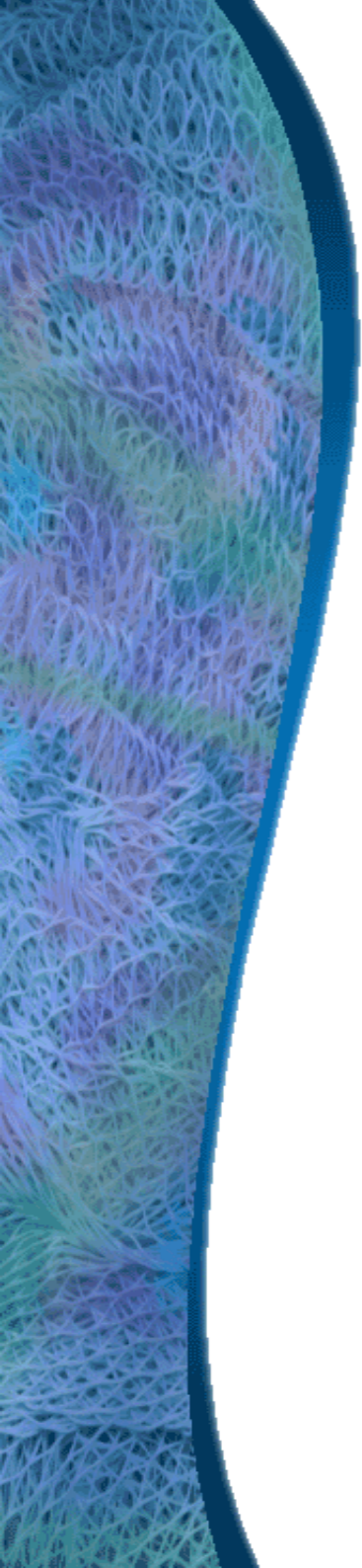

Oulu. Kuva: Mikko Kiuttu

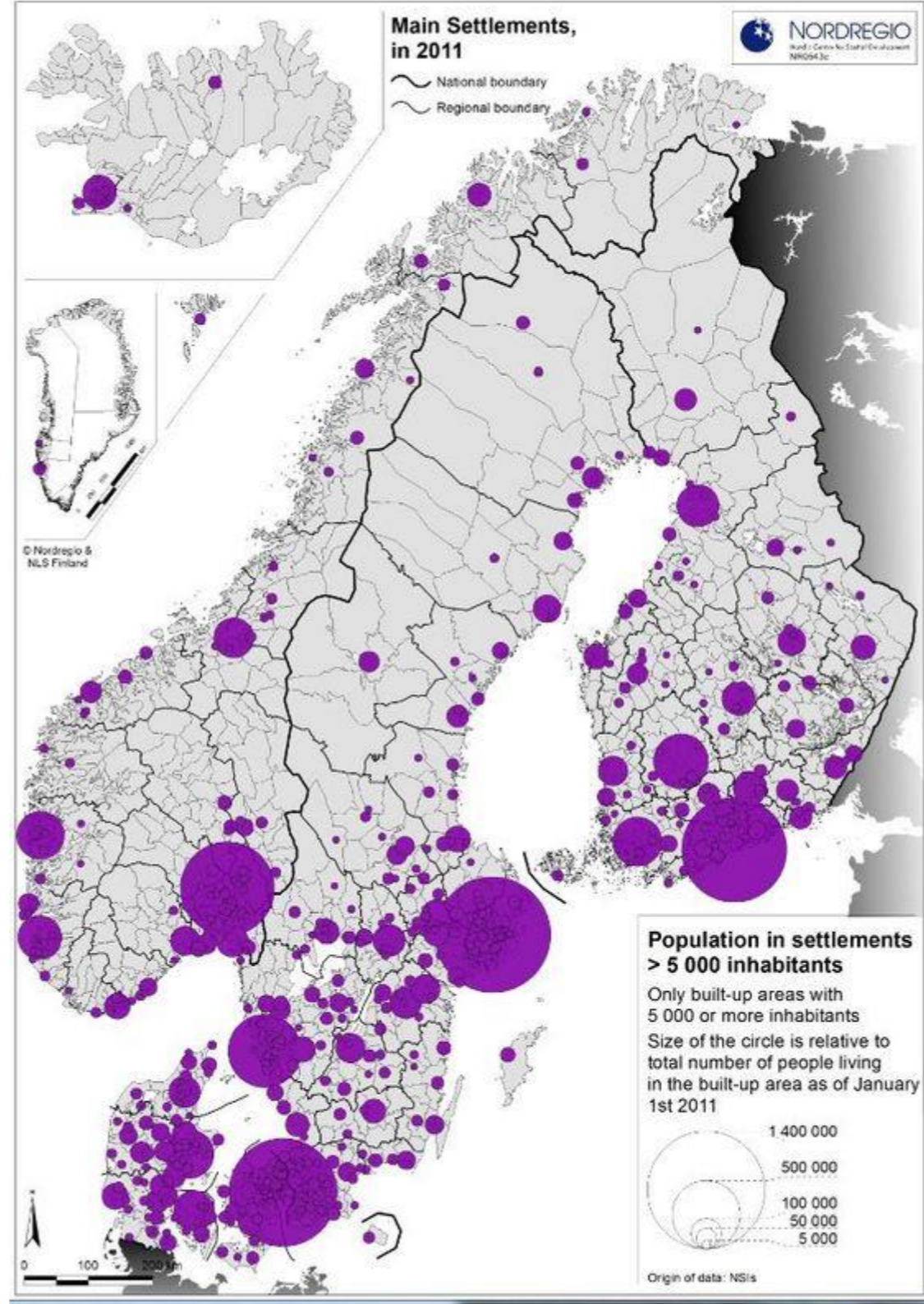
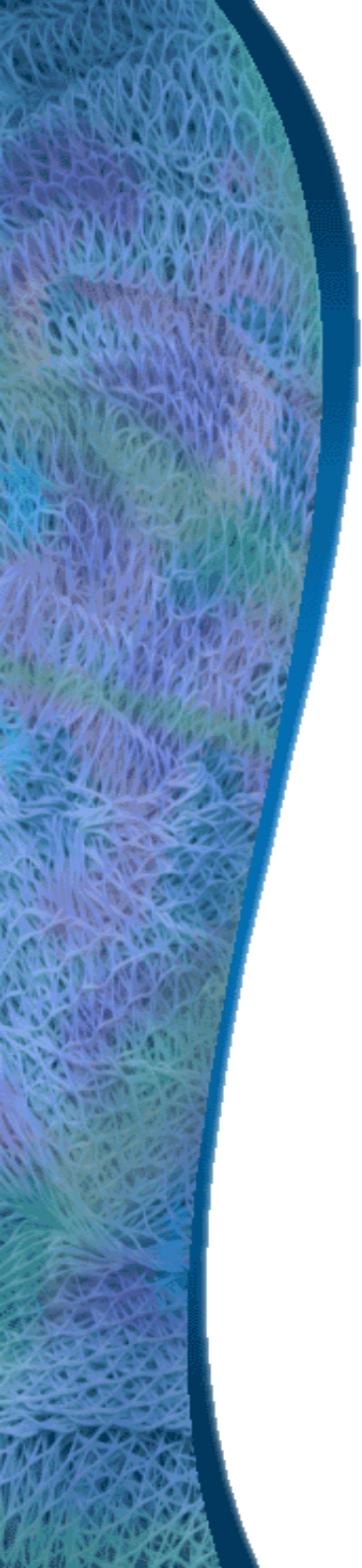
Torino. Kuva: Mikko Kiuttu

Entäpä kaupungistuminen??

- Väestön keskittymistä taajama-alueille
= Urbanisoituminen (urbaani vs. ruraali)
- Taustalla väestönkasvu ja **elinkeinomuutos**
- Perinteisesti kaupungistuminen edennyt:
  1. Liikenteelle/kaupankäynnille otollinen paikka
  2. Ihmisiä muuttaa työpaikkojen perässä
  3. Asutusalueiden muodostuminen -> lähiöt jne
  4. Kysyntää palveluille -> elintarvikkeet, koulutus yms
  5. Lisää työvoimaa ja asukkaita

Kaupungistuminen II

- Tällä hetkellä maailman väestöstä 53,9 % asuu kaupunkimaisessa ympäristössä
  - <http://data.worldbank.org/indicator/SP.URB.TOTL.IN.ZS>
- Erot suuria valtioiden välillä
  - Belgia. 98 %, Suomi 84 %, Etiopia 19 % / v. 2015
(the World Bank 2016)
- Kehitysmaissa (erit. Afrikassa, Kaakkois-Aasiassa) kaupungistuminen vasta kiihtymässä
  - Kasvua sekä syntyvyydestä (2/3) että muuttoliikkeestä (1/3)

Kaupungistuminen III

- Valtion alueella yleensä muutama kaupunki / kaupunkien muodostama ”kompleksi”, jotka imevät asukkaita (kasvukeskukset)
- Kunta -> kaupunki -> metropoli -> megakaupunki
  - Simo, Muhos
  - Kiiruna, Oulu
  - Moskova, Milano
  - New York, Tokio (myös ns. globaali kaupunki)

Onko ongelmaton?

- Miettikää n. 3 hlö:n ryhmissä, mitä ongelmia ja haasteita kaupungistuminen voi aiheuttaa!
- Myös: Voiko kaupungistumisesta olla hyötyä?
- Esim seuraavia aiheita
  - Ympäristö
  - Infrastrukturi
  - Sosiaaliset ulottuvuudet
- Aikaa n. 15 min

Kaupungistumisen ongelmia

- **Infrastruktuuri**
  - Vesihuolto
  - Jätehuolto
  - Energiahuolto
  - Tiet ja kadut
  - Valaistus

Kaupungistumisen ongelmia

- Ympäristö
  - Tavara- ja jätevirrat -> kuljetukset
  - Liikenne ja teollisuus -> päästöt (smog, inversio)
  - Jäteongelmat
  - Pohja- ja pintavesien likaantuminen
  - Vieraantuminen luonnosta -> toimintakulttuuri
  - (Lämpösaarekeilmiö)

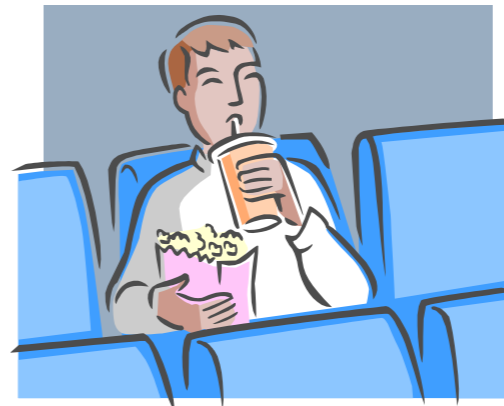

Kaupungistumisen ongelmia

- Sosiaaliset ulottuvuudet
  - Työttömyys
  - Asuntopula (kasvu 5 % -> 2x as.määrä 14 vuodessa)
  - Ikärakenne (kehitysmaat >50 % lapsia ja nuoria)
  - Elintarvikehuolto
  - Terveysthuolto
  - Vastuu muista?
  - Rikollisuus, syrjäytyneisyys (slummit)

Kaupungistumisen hyötyjä

- Elintaso voi nousta (työn laatu, palkka, asuminen)
- Elämä voi helpottua (päivittäiset tarpeet)
- Tarjontaa enemmän (vapaa-ajan aktiviteetit jne)
- Sosiaalinen verkottuminen

Kaupunkisuunnittelu, vaiheet

- Kaupunkien rakenteen kehityksessä ja suunnittelussa on erotettavissa muutamia pääsuuntauksia
- Vanhimmat kaupungit rakentuneet ilman varsinaista suunnittelua
- Modernilla ajalla suunnitelijoilla ollut suuri valta
- Postmodernille ajalle (= nykyään) tyypillistä osallistuva suunnittelu -> asukkaiden mielipide

Kaupungistumisen vaiheet

- Kaupungistuminen
- Esikaupungistuminen
- Vasta- ja hajakaupungistuminen
- Uudelleen kaupungistuminen

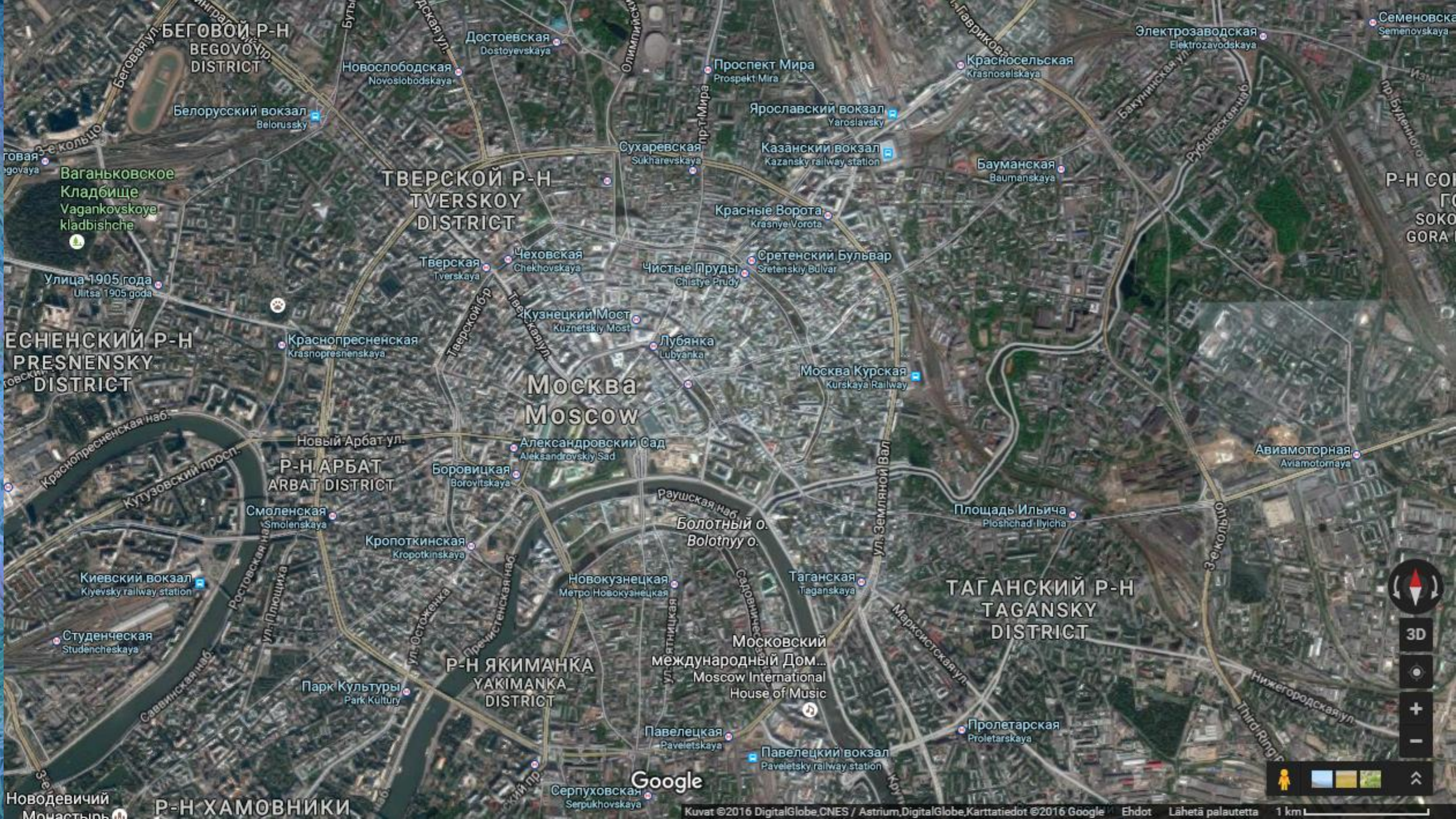
Kaupunkien rakenne

- Kaupungilla yleensä keskusta ja sitä ympäröivät alueet
- Keskustalla hyvä saavutettavuus, ”keskeinen” sijainti
  - Keskeisyydestä johtuen monilla tahoilla kiinnostusta
  - Seuraa se, että maan arvo kohoaa
  - Vain maksukykyisillä (yrityksillä) varaa
  - Muodostuu liikekeskusta (Central Business District)

Rakennemallit

- Kehämalli
  - Yksi selkeä ydin (CBD)
  - Ympärillä kevyt teollisuus, sekä asuinalueet tulojen mukaan (vähätuloiset sisimpänä, miksi?)
  - Tyypillistä vanhoille kaupungeille
  - Esimerkkejä: Hamina, Moskova

БЕГОВОЙ Р-Н
BEGOVUJ
DISTRICT

ТВЕРСКОЙ Р-Н
TVERSKOJ
DISTRICT

ПРЕСНЕНСКИЙ Р-Н
PRESNENSKY
DISTRICT

Москва
Moscow

Р-Н АРБАТ
ARBAT DISTRICT

ТАГАНСКИЙ Р-Н
TAGANSKY
DISTRICT

Р-Н ЯКИМАНКА
YAKIMANKA
DISTRICT

Р-Н ХАМОВНИКИ

Google

Rakennemallit

- Sektorimalli

- Teollisuus ja liiketilat sijoittuneet pääliikenneväylien varrelle (valtatie, rautatie, lentokenttien lähistö)
- Kuitenkin yksi selkeä CBD
- Asutus jakautunut väleihin ja reunamille, asuntojen hinnat vaihtelevat paljon sijainnin mukaan
- Esimerkkejä: Turku

MAANKÄYTTÖ JA ALUERAKENNE

- NYK. RAKENTEEN TAAJAMA-ALUEET
- TAAJAMATOIMINTOJEN ALUE
- Keskustahakuisten toimintojen alue
- PALVELUJEN JA TOIMITILAKESKITYMIEN ALUE
- TEOLLISUUSTOIMINTOJEN ALUE

- MAAKUNTAKESKUS
- ALUEKESKUS
- UUSI ALUEKESKUS
- KUNTAKESKUS

- KUNTAKESKUKSEN VAIKUTUSALUE
- KAUPUNKIKEHITTÄMISEN KOHDEALUE

TURUN KAUPUNKISEUDUN MAAKUNTAKAAVA
VARSINAIS-SUOMEN LIITTO
04.11.2002

Rakennemallit

- Moniydinmalli
  - Tyypillinen suurkaupunkien rakennemalli
  - Monesti modernit kaupungit noudattavat
  - Useita aluekeskuksia, jotka kilpailevat liikekeskustan kanssa
  - Esim: Helsinki (pääkaupunkiseutu), Oulu

Rakennemallit

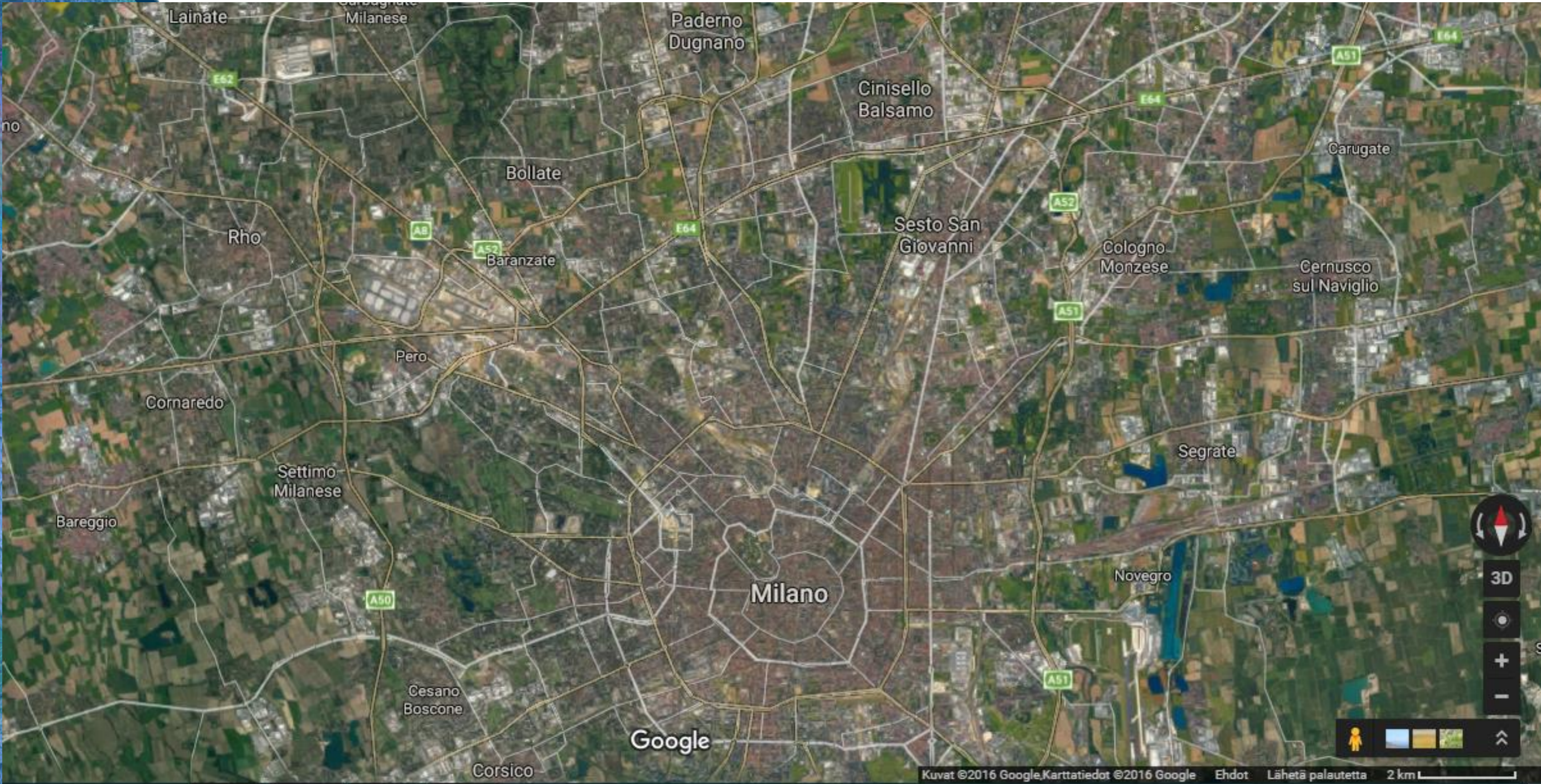
- Harvoin käytännössä kovin selkeitä
- Vaikuttaa useita tekijöitä:
  - Luonnonympäristö (ilmasto, maa- ja kallioperä, vesistöt jne)
  - Historia (sotilaallinen asema, uskonto jne)
  - Aluepolitiikka (esim yliopistojen sijoittaminen)
  - Sattuma

Milano. Kuva: Mikko Kiuttu

Google

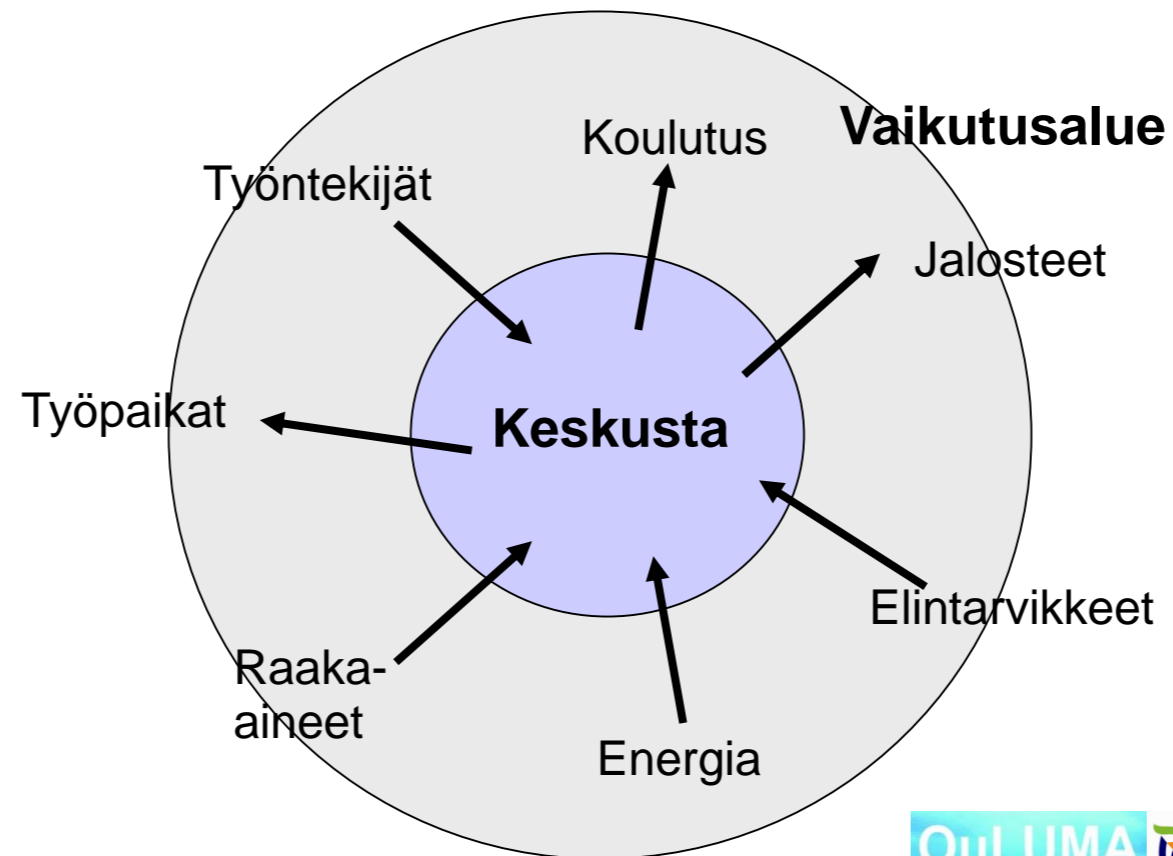

Tehtävä

- Miten kaupunki ja ympäröivä maaseutu (vaikutusalue) ovat vuorovaikutuksessa keskenään.
  - Mitä kaupunki tarvitsee ympäröivältä maaseudulta? Mitä kaupunki antaa?
  - Mitä maaseutu tarvitsee kaupungilta? Mitä maaseutu antaa?
- Mitkä vuorovaikutussuhteista ovat myönteisiä, mitkä kielteisiä?
- Aikaa n. 5 min

Kaupunki vs maaseutu

- Kaupunki ja maaseutu keskenään tiiviissä vuorovaikutuksessa

Kaupunki vs maaseutu

- Hyvin yleistä on esim työssäkäynti kaupungissa esikaupunkialueelta -> pendeliliikenne
- Asiointi suoritetaan yleensä aluekeskuksissa, jolloin muodostuu keskusten vaikutusalueet -> kuvaajat
- Raja voi olla vaihtettava tai jyrkkä
- Yritykset hyödyntävät esim markkinoinnissa
  - Kuinka kaukaa ihmiset käyvät ko. keskuksessa?
  - Onko potentiaalisia asukkaita riittävä määrä?

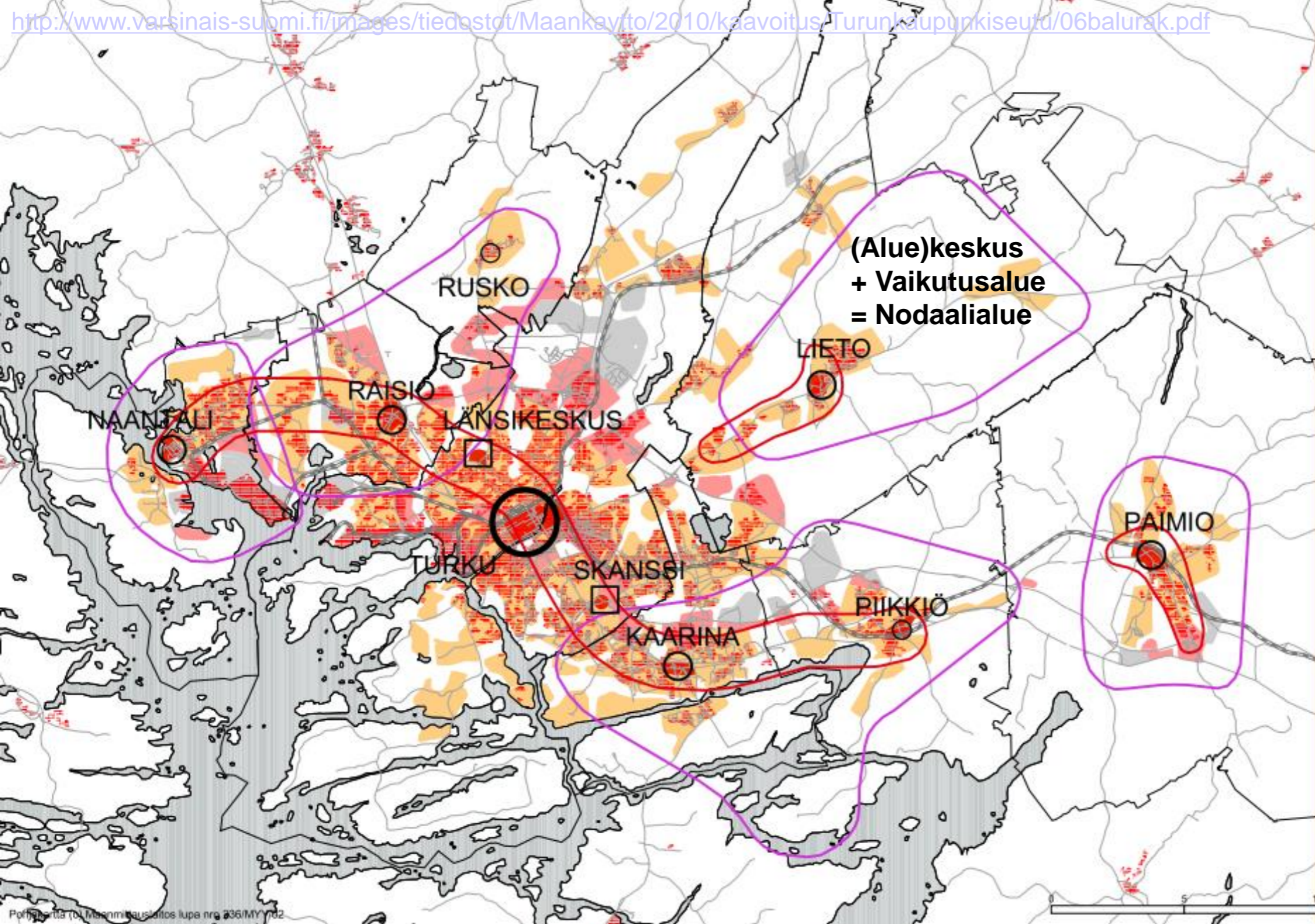
MAANKÄYTTÖ JA ALUERAKENNE

- NYK. RAKENTEEN TAAJAMA-ALUEET
- TAAJAMATOIMINTOJEN ALUE
- Keskustahakuisten toimintojen alue
- PALVELUJEN JA TOIMITILAKESKITYMIEN ALUE
- TEOLLISUUSTOIMINTOJEN ALUE

**(Alue)keskus
+ Vaikutusalue
= Nodaalialue**

- MAAKUNTAKESKUS
- ALUEKESKUS
- UUSI ALUEKESKUS
- KUNTAKESKUS

- KUNTAKESKUKSEN VAIKUTUSALUE
- KAUPUNKIKEHITTÄMISEN KOHDEALUE

TURUN KAUPUNKISEUDUN MAAKUNTAKAAVA
VARSINAIS-SUOMEN LIITTO
04.11.2002

Keskusten palvelut

- Vaihtelee vaikutusalueen suuruuden mukaan
- Keskuksen ei tarvitse olla kaupunki
- Jos verrataan esim Oulun ja Vaalan palvelutarjontaa, ero on suuri
- Pienessä keskuksessa ei kaikkien palvelujen tarjoaminen ole mahdollista, joten osa keskittyy vain isoihin keskuksiin (esim korkeakoulut)

Keskusten luokittelu

- Kyläkeskus (Manamansalo)
  - Paikalliskeskus (Kylmälänkylä)
  - Kuntakeskus (Muhos)
  - Kaupunkikeskus (Pudasjärvi)
  - Maakuntakeskus (Rovaniemi)
  - Valtakunnanosan keskus (Oulu)
  - Pääkaupunkikeskus (Helsinki)
- Lähikauppa
  - Peruskoulun alaluokat
  - Kunnanvirasto, tk, peruskoulu
  - Ammattiopisto, palveluja
  - Keskussairaala, korkeakoulu
  - Yliopisto, yo-sairaala
  - Valtakunnan hallintoa

Muuttoliikkeet

- Jäsentelyä:

- Maassamuutto >< maahanmuutto >< maastamuutto

- Tulomuutto >< Lähtömuutto >< Nettomuutto

- Muuttovoitto >< Muuttotappio

- Väliaikainen muutto >< Pysyvä muutto >< Paluumuutto

- Vapaaehtoinen muutto >< Pakkomuutto

- Ryhmätehtävä